

A művészetből kikopott a lényeg, a transzcendens szándék

A szakralitás nem mindig a témában – tehát nem muszáj bibliai jelenteket ábrázolni, szenteket festeni –, hanem emberi magatartás, gondolkodás, szellemiség következményeként jelenik meg a képen. A teremtést dicséri, hogy a művészet szakrális tartalma független az alkotó hitbéli meggyőződésétől. Ezért sem jelenthetjük ki, hogy az a legzseniálisabb festő, aki a vallását legjobban gyakorolja. Amennyiben hagyja az alkotó, hogy a lélek üzenete a munkáján keresztül megnyilvánuljon, akkor már szakrális festő – még ha nem is tud róla.

Balanyi Károly Ferenczy-díjas grafikus- és zománcművész 1946-ban született Kecskeméten. Volt dekoratőr, rajzfilmes, az Erdei Ferenc Művelődési Központban kiállítás-rendező, később művészeti előadó. 1985–1990 között a Kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhely tervezője, majd műhelyvezetője. 1989–1994 között zománcot tanított a zebegényi Szőnyi István Képzőművészeti Szabadiskolában. Grafikával (főleg szerigrafia), zománccal (főleg szitazománc) és festéssel, illetve az egyes műfajok, technikák közti átjárhatóság útjaival foglalkozik. 1998-ban családtagjaival megalapította a Balanyi Művészeti Stúdiót (B4 Stúdió Bt). 2004 óta alelnöke a Tűzzománcművészek Magyar Társaságának, vezetője a Kecskeméti Képzőművészek Közösségének. Tagja a MAOE-nek, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének és a Magyar Grafikusművészek Szövetségének. Számos köztéri zománcmunkája látható, köztük a legjelentősebbek talán a Kecskemét, Jókai utca 37. számú magánház és a Kecskemét, Print 2000 Nyomda homlokzati kompozíciói, illetve Kecskeméten, a Széchenyi téren 2015-ben elhelyezett Praxinoszkóp, és az izsáki 1956-os emlékmű. Művészeti íróként, könyvtervező grafikusként is tevékenykedik. Számtalan kiállítás szervezője, rendezője.

Fontosabb díjak: Tűzzománcművészek Magyar Társaságának Tűz-díja (2001); I. Budafoki Nemzetközi Zománcművészeti Triennále, MAOE-díj (2001); Ferenczy Noémi-díj (2009); „Tűzvirág” Nemzetközi Zománcművészeti Kiállítás, Naszvad (Szlovákia) megosztott első díj (2011); NKA alkotói ösztöndíj, (2011); „Tűzvirág” Nemzetközi Zománcművészeti Kiállítás, Naszvad (Szlovákia) II. díj (2012); Bozsó János-díj (Kecskemét város művészeti díja, 2012); Nemzetközi Zománcművészeti Szimpózium, Kecskemét, NZAM nagydíj (2013); NKA alkotói ösztöndíj (2014); Kecskemét arcai III., III. díj, országos pályázat, Kecskemét (2014).

Válogatott önálló kiállítások: 12-es Galéria, Budapest és Madách Galéria, Vác (1982); Ferencvárosi Pincegaléria, Budapest, és Uitz Terem, Dunaújváros (1984); Ráday Múzeum, Kecskemét (1995); Áthatások, Újpest Galéria, Budapest (Fekete Gáborral és Hollósy Katalinnal, 2000); Gyűjteményes kiállítás, Kecskeméti Képtár (2006); Sestina Galéria, Debrecen (2012); Bozsó Gyűjtemény, Kecskemét (2013); A 70 éves jubileum alkalmából rendezett Múló idő ablakai c. kiállítás, Hírös Agóra, Kecskemét (2016) és Duna Palota, Budapest (2017).

A következőt olvashatjuk az ön által is alapított Balanyi Művészeti Stúdió honlapján: „láthatjuk, hogy a nagy művészettörténeti korokban építészet, szobrászat és festészet szerves egységet képezett és a katedrális egy közös gondolkodás és egy szerves világkép, egy világrend manifesztációja. A mai diabolikus világban azonban ez már szinte lehetetlen.” Kifejtené bővebben, hogy miért is élünk ördögi világban, és miért szűnt meg a közös gondolkodás?

– Az eredeti szimbolikus értelemben az összekötő ellenfogalma az ördögi, diabolikus, tehát a szétválasztó. Sajnos korunkra a szétválasztás jellemző. A világ szekularizálódik, nincsenek nagy, átfogó gondolatok. A művészetből kikopott a lényeg, a transzcendens szándék. A középkorra jellemző szerves világkép részekre hullott. Most már az egyén dönt világszemléletéről. S ez a gondolkodásmód áthatja a művészeteket is. Régebben még természetes volt egy építész számára egy szobrásszal vagy egy freskófestővel való együttgondolkodás. Tehát hogy az épület bizonyos belső részeit együtt tervezzék meg. Ez már régen a múlté.

A túlságosan liberalizált, egoista világban alig beszélnek a művészek felelősségéről

Azt mondja, hogy már az egyén és így a művész dönt világképéről. Ma nagyon sokan éppen az ellen tiltakoznak, hogy ne mások határozzák meg a követendő trendet, s hogy mi legyen a téma. Hiszen a Kádár-érában ezt a kultúrkomisszárok eldöntötték.

– Hála Istennek a szocializmus korán túlléptünk. S ez a bizonyos aktuálpolitikai szemléletmód a művészetre nem érvényes. Nem is szabad, hogy az legyen, mert az alkotó ember másként közelíti meg a világot. Éppen az a probléma, hogy ebben a mai, szerintem túlságosan liberalizált, egoista világban alig beszélnek a művészek felelősségéről. A múlt század közepétől elindult egy folyamat, melyben bizonyos ideológiák megpróbálták elérni, hogy az alkotók ne gondolkodjanak a világ nagy dolgairól. Az avantgárd idején számos úgynevezett polgárpukkasztó törekvésnek voltunk tanúi, amikor a művészek főleg heccből készítettek valami megdöbbenőt, s mikor azt az átlagember megtekintette, úgy érezte, kívül rekedt, s nem tudta értelmezni az alkotást. Egymást követték a polgárpukkasztó happenings úgy, hogy például Magyarországon polgárság nem volt hozzá. Az a gondom a kortárs szemléleti móddal, hogy nem írnak, nem beszélnek az alkotóművésznek a közönséggel, a világgal szembeni felelősségéről. Mert mi is történt? Készítettek szerintük jópofa dolgokat, blöfföket, majd azon siráncokoztak, hogy a kortárs művészettől eltávolodott a nagyközönség. Abba nem gondoltak bele, hogy éppen ők szakadtak el a nézőktől, és nem törődtek a művész felelősségével. Mert a művész felelőssége az is, hogy a kulturális örökséget, amibe beleszülettünk s amit szüleink, nagyszüleink ápolnak, a kor nyelvén újra fogalmazva továbbadja az utánunk jövő generációknak. Ezt a feladatot, küldetést a művészetnek komolyan kéne venni – sajnos erre alig tudok példákat felhozni.

Hogyan is lehet a magyar kulturális örökséget korunk nyelvén újrafogalmazni? Másrészt, aki ebben a korban alkot, mindegy milyen stílusban, kortárs művész. A középkorba pedig nem lehet időgéppel visszarepülni.

– A művészetnek illik használni az adott kor kommunikációs eszközeit – gondolok a médiára, a mozgóképre, a fotóra, a digitális világra. Úgy kell világunkról képet alkotni, hogy amit megélünk, ami hatással van ránk, azt hitelesen fogalmazzuk meg. Küldetésünk másik része örökségünk továbbadása. Hogy a hagyomány ne csak múzeumi emlék vagy könyvekben fellelhető tananyag, hanem a művészetek által újra és újra átélhető eleven valóság legyen.

Fogadjuk el, hogy igaza van. Viszont ha ma galériások, felkapott műíteszek határozzák meg azt, hogy milyen irányt kell követni, akkor nem szélmalomharcot vív?

– Időnként annak tűnik. Jól látja, hogy bizonyos galériák, alapítványok, akik szinte rátelepültek a kortárs képzőművészetre, diktálják a kissé előttünk tartó nyugat-európai, amerikai törekvéseknek megfelelő trendeket. Ezek az irányzatok nem egy az egyben jelennek meg nálunk, hanem áthallásokkal, és eltérő szociális érzékenységgel, ahogyan a pop-art idején. Tény, hogy mielőtt leomlott a vasfüggöny, nagyon kíváncsiak voltunk a nyugati törekvésekre, olvastuk a külföldi művészeti folyóiratokat. Majd a '80-as évek végétől naprakészen láthattuk, mi zajlik a nyugati művészeti életben. Azt pedig tudomásul kell venni, hogy ez a „nagy nyitás” betöltötte történelmi szerepét, ezért már nem kéne a galériák vagy alapítványok által diktált trendeket követnünk, le kell vetni a követő kultúra béklyóját. Tehát a mai magyar képzőművészet ne a követő kultúra divatterméke legyen, hanem saját hagyományunk, örökségünk letéteményese. Úgy legyen művészetünk európai rangú, hogy közben sajátosan magyar, kárpát-medencei maradjon, vagyis újra azzá váljon. Különben érdektelenek, hiteltelenek leszünk. Nem csoda, hogy Nyugat-Európában nincs az elsők között a kortárs magyar képzőművészet, ha nem találjuk, vagy nem akarjuk megtalálni a hiteles, sajátos arcunkat.

Említette a művész felelősségét. Többen is azt nyilatkozták lapunknak, hogy azért üresek a galériák, mert nem viszik el a gyerekeket oda az óvónénik, tanárok. De ha egy 6 éves gyerek meglát egy fehér alapon fehér négyzetet, akkor arra azt mondja, na ilyet én is tudok.

– Nem csak a művész, hanem az oktatás felelősségét is hangsúlyoznunk kell. Korunkban a szellemi termékek iránti igényesség lényeges, az, hogy ne csak a gondtalan szórakozást keressük a művészetben, mert a kép csak akkor hiteles, ha tükrözi alkotója szellemiségét, habitusát. Furcsát mondok, de a művészet ne csak a művészetről szóljon, mert azt a világképet kéne hitelesen megragadni, ahogyan azt saját lehetőségeim, képességeim által megélem. Ahhoz, hogy valamit művészetnek lehessen nevezni, három feltételnek kell megfelelnie. Első, hogy a kép izgalmas látványt nyújtson, ami megállítja a nézőt. Ezután már a szellemet vezeti be a valódi kaland birodalmába. Ezért egy igazi műalkotásban olyan szellemi teljesítménynek kell megjelennie, ami gondolkodásra késztet, képzettársításokat indít el; a harmadik a legfontosabb: ezáltal nyújtson a léleknek katarzist, megújulást. Úgy látom, hogy ezt az igényességet, feladatot nem sikerült átmenteni a társadalomba, mert csak egy szűk réteg keres szellemi kalandot a műalkotásban.

Bemutatjuk Kecskemét művészeti értékeit, hogy a város szellemi életének részeivé váljanak

Az országos problémák és azok lehetséges orvoslásának felvázolása után térjünk rá Kecskemétre, hiszen a hírös város művészeti élete szinte összefonódott az ön nevével.

– A Kecskeméti Képzőművészek Közössége – melynek több mint egy évtizede elnöke vagyok –, lefedi a város kortárs képzőművészetének jelentős részét. Szakmai programokkal, kiállításokkal, nyitott műtermi beszélgetésekkel, előadásokkal népszerűsítjük a kortárs művészetet, hogy a nézőből mint passzív szemlélőből aktív befogadó váljon. Hogy megismerjék a pályakezdő fiatalokat, kiállításokat szervezünk számukra. Nyári alkotótáborunkon pedig egy héten keresztül 8-10 művész nem csak együtt dolgozik, hanem kicseréli gondolataikat is. A legnagyobb kérdés a mai művészet meglehetősen individualizált világában; miként lehet egy közösséget hosszú időn keresztül együtt tartani úgy, hogy megőrizze frissességét és a folytonos megújulás képességét. Ezen dolgozunk, s közel 60 művész vesz részt a közösségi munkában, és nem csak az alkotás területén, hiszen értékmentő programsorozatot indítottunk el. Ezáltal bemutatjuk Kecskemét művészeti értékeit, hogy azok a város szellemi életének részévé váljanak. Másrészt az előttünk járó generáció életművét mutatjuk be kiállításokon. Eddig kilenc képes kismonográfiát jelentettünk meg azokról a legjelentősebb életművekről, amelyeket nem dokumentáltak. Ez a közösségi munka azért is fontos, mert közösség nélkül nemzet nem létezhet, csak manipulálható tömeg, aminek nincs megtartó ereje, csak kiterjedése, és egyre mohóbb fogyasztási igénye. Ne feledjük, hogy ez soknak érdeke.

Hogyan lehet egy többféle stílusban alkotókból álló közösséget összetartani?

– A Kecskeméti Képzőművészek Közössége nem stiláris erővonalak mentén szerveződött. Így lehet realiztikus, amikor az alkotó a látványvilág szépségei által fogalmazza meg gondolatait. Mások a belső látásra, a lélek realizmusára figyelnek és olyan dolgokra, melyek nem köthetők a konkrét látványhoz. Ezek a szellemi, lelki, spirituális tartalmak életünket sokszor jobban befolyásolják a látható világnál. A különféle törekvések békében megférnek egymással, ha az alkotók nem becsülik egymást, akkor közösségünknek nincs jövője. Eltérőek a Teremtőtől kapott képességeink, s ezek alapján kell mindenkinek saját feladatát tisztességesen ellátnia. A Teremtő kijelölte számunkra az utat, amire mondhatnunk nemet, más útra tévedhetünk, de ha az alkotó képes arra, hogy a festővászon előtt annyira „kiürítse magát”, ahogyan Kempis Tamás írja A Krisztus követésében – nem pontos az idézet – meg kell szabadulni a földi dolgokhoz való rendetlen ragaszkodásainktól, ki kell üresíteni magunkat, mert Isten odaönti áldását, ahol üres edényt talál.

Ha már Kempis Tamást említette, beszéljünk vallásos témájú alkotásairól. Miként lehet ilyen műveket úgy alkotni, hogy – önt idézve – a kor nyelvén szóljon, de ne legyen vásári giccs?

– Szakrális, és ne vallásos művészetről beszéljünk, mert minden igazán jó művészet szakrális tartalmú. A szakralitás nem mindig a témában – tehát nem muszáj bibliai jelenteket ábrázolni, szenteket festeni –, hanem emberi magatartás, gondolkodás, szellemiség következményeként jelenik meg a képben. A teremtést dicséri, hogy a művészet szakrális tartalma független az alkotó hitbéli meggyőződésétől. Ezért sem jelenthetjük ki, hogy az a legzseniálisabb festő, aki a vallását legjobban gyakorolja. Amennyiben hagyja az alkotó, hogy a lélek üzenete a munkáján keresztül megnyilvánuljon, akkor már szakrális festő – még ha nem is tud róla.

A művész is teremt alkotásaival?

– Az alkotó ember társa Isten teremtő munkájának. Szent II. János Pál pápa 1999 húsvét hetében írt egy levelet a művészekhez, melyben megfogalmazza: „Isten létbe hívta az embert és feladatul adta neki, hogy művész legyen. A művészi alkotásban bizonyul leginkább Isten képmásának az ember. Feladatát elsősorban az által valósítja meg, hogy saját emberségének csodálatos anyagát formálja, továbbá a körülötte lévő világot is alkotó módon uralja. Az isteni Művész szeretettel közeledik a művész ember felé, s ad neki egy szikrát isteni bölcsességéből, amikor arra hívja, hogy legyen részese teremtő erejének. [...] Aki érzi magában a művészi költői, írói, festői, építész, muzsik, színész hivatás szikráját, egyúttal a felelősséget is érzi, hogy a talentumot nem lehet elásni, hanem ki kell bontakoztatni a felebarátok, az egész emberiség javára. [...] A művész a Teremtő Isten képmása.” A világot istenarcúnak teremtették, amit bűneink miatt elveszítettünk, ezért feladatunk a világ istenarcúságának visszaállítása.

Tűzzománccal is foglalkozik. Évekkel ezelőtt jártam a kecskeméti tűzzománctelepen és meglepődtem, hogy az orosz, és a hajdani Szovjetunió részeiből érkező művészek mennyire kiváló alkotásokat készítenek.

– Nem véletlen, mert a képteológia a nyugati művészetben sajnos nem jelenik meg olyan erősen, mint keleten, az ortodoxiában.

A magyar zománcművészet közelebb áll az oroszokéhoz, mert a megélt élmények, tapasztalatok, hagyományok nálunk is megjelennek

Fölfedezhető a nemzeti karakter a tűzzománcnál?

– Ez nem is kérdés! Előbb kiemelte az oroszokat. Az ő műveikből érzékelhető, hogy táptalajuk a keresztény ortodox és a népi hagyomány. Ezek a tradíciók úgy érvényesülnek, hogy zománcképeik formanyelvi szempontból és stílusban korunk alkotásai. Nyugaton viszont, így a németeknél nagyon precízen, túlzottan sterilen fogalmaznak meg bizonyos geometrikus, konstruktivista történeteket, melyek bár izgalmasak lehetnek, de alapvetően különböznek mentalitásunktól. A magyar zománcművészet közelebb áll az oroszokéhoz, mert a megélt élmények, tapasztalatok, hagyományok mindkét népnél erőteljesen megjelennek. Isten ments, hogy bántsam a nyugati zománccsokat, mert a németeknél, franciáknál, spanyoloknál kiváló

művészek alkotnak, de a nemzetközi szimpóziumokon érezhetők munkájukon a mentalitásbeli különbségek.

De mitől válik valaki művésszé? Attól, hogy annak mondja magát? Ön sem végzett főiskolát.

– Több kiállításom volt már, mikor hivatalosan is művésszé váltam azzal, hogy 1981-ben tagja lettem a Művészeti Alapnak. Nem attól lesz valaki művész, hogy valaki kinevezi magát annak. Az, hogy én művész vagyok, és hogy jó alkotó, azt döntse el a jelen- vagy utókor. Azért nem mondom, hogy a közönség, mert nem biztos, hogy a nagy sikert aratott művek a legjobbak. Amennyiben a saját munkáimat, feladataimat tisztességesen elvégzem, már az nyugodtsággal tölt el. Természetesen segítséget nyújt számomra istenhitem. Viszont esendők vagyunk, ezért ahhoz, hogy saját képességeimből a jobbik részt valósítsam meg, szükséges az égiek segítsége. A történelem bebizonyította, mikor az ember azt hitte, saját bölcsessége alapján irányítja a világot, és nincs szüksége istenképre, vallásra – ahogyan azt a felvilágosodás korában hirdették –, hatalmas zűrzavart, káoszt okozott. Megvan bennem az az alázat, hogyha valaki számára műveimmel lelki és szellemi többletet adok, annak nagyon örülök, de tudom, hogy ez nem jelenti azt, hogy fantasztikus tehetség lennék, mert a Teremtő eszközeként fogalmaztam meg a témát. Szerepem meglehetősen szerény, olyan vagyok, mint egy fának a törzse; a lomb szépsége nem a sajátja, csak rajta áramlott át.

Szerénysége onnan eredeztethető, hogy szegény parasztemberek gyermekeke, és első meghatározó élményei a Kecskemét környéki tanyavilághoz kötődtek?

Írta: Medveczky Attila
2017. május 16. kedd, 18:29 -

– Elképzelhető, de ezt ítélje meg más. A tanyavilággal való kapcsolatom nagyon fontos számomra, és ezt műveim is tükrözik. 70. születésnapomra rendezett nagyobb kiállításomon szintén bizonyította, hogy a gyermekkori élmények mostani alkotásaimra is kihatnak. Tanyasi gyerekként a természet közelségének megtapasztalása nagyon jó útravalót adott, mert könnyen elhelyeztem magam a gyönyörű, teremtett világban, melynek aprócska eleme vagyok. Tapasztaltam, csak akkor érhetek el bármit is, ha odafigyelek ennek a világnak a törvényszerűségeire, ritmusára, logikájára. Aki pedig a természet titkait fürkészi, a teremtés titkához kerül közelebb.

Medveczky Attila